

กลไกสู่การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมไทย-เมียนมาร์: ไทยศึกษา พม่าศึกษาและศาสนศึกษา
A Mechanism Towards Cross Cultural Learning of Thai-Myanmar:
Thai Studies, Burma Studies and Buddhist Studies

พระราชวรเมธี, ลำพอง กลมกุล

Phra Rajvaramethi, Lampong Klomkul

ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ASEAN Studies Centre Mahachulalongkornrajavidyalaya University

รัชনী จุลทะหว่า

Ratchanee Chutawa

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

วันที่รับบทความ (Received) : 10 กันยายน 2563

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 10 พฤศจิกายน 2563

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 12 พฤศจิกายน 2563

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับกลไกสู่การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมไทย-เมียนมาร์ ด้านไทยศึกษา พม่าศึกษา และศาสนศึกษา ที่จะเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมระหว่างไทยกับเมียนมาร์ โดยในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายคือคณาจารย์และนักศึกษาหลักสูตรไทยศึกษา Yangon University of Foreign Language (YUFL) และพม่าศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร ผลการศึกษาพบว่า ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารระหว่างกันและกัน โดยภาษาไทย ภาษาพม่า ภาษาศาสนา และวัฒนธรรม เป็นลักษณะร่วมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สู่ความเข้าใจ เข้าถึง และปรับตัวในสถานการณ์อย่างใหม่ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมไทย-เมียนมาร์ และนำไปสู่ความเข้าใจ ความใส่ใจและการปรับตัว รวมทั้งเป็นกลไกในการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพและการอยู่ร่วมกันได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม, พม่าศึกษา, ไทยศึกษา

Abstract

This article focuses on a mechanism towards cross cultural learning of Thai-Myanmar on the aspects of Thai Studies, Burma Studies and Religious Studies as a tool for learning cross-cultural communications between Thailand and Myanmar. Related research and literature review papers, in-depth interviews and participatory observation were used for the study. The target groups were lectures and students from Thai Studies Curriculum, Yangon University of Foreign Language (YUFL) and from Burma Studies, Naresuan University. Results indicated that Language is an important tool to communicate between each other. The language of Thai, Burmese, religion and culture are common characteristics that contribute to learn from each other leading into the understanding and adapting to the new situation of Thailand –

Myanmar cross-cultural learning. It finally leads to the understanding, paying attention and adaptation of including a mechanism of life and working for living together with appropriately.

Keywords: Cross Cultural Learning, Myanmar Studies, Thai Studies

บทนำว่าด้วยเรื่องการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม

จากประสบการณ์ในการทำวิจัยเกี่ยวกับ “การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมในอาเซียน” และได้มีโอกาสเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญทางด้านพม่าศึกษาจากศูนย์พม่าศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร และคณาจารย์จากศูนย์ไทยศึกษา ของ Yangon University of Foreign Languages (YUFL) รวมทั้งได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัยด้านอาณานิคมศึกษาในประเทศเมียนมาร์หลายครั้ง ทำให้เห็นมุมมองในการศึกษาด้านไทยศึกษา และพม่าศึกษาในฐานะเป็นกลไกของการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมระหว่างไทยกับ เมียนมาร์ และประชาชาติอื่น ๆ ด้วยเหตุผลว่าในยุคสมัยของโลกในปัจจุบันมีความก้าวหน้าทั้งข้อมูลข่าวสาร และการส่งเสริมให้เกิดการรวมเป็นประชาคมเดียวกันภายใต้ความคาดหวังเป็นประชาคมเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมอาเซียน ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้ การกระตุ้นให้เกิดการไปมาหาสู่กัน เมียนมาร์เองในฐานะที่เป็นประเทศบ้านใกล้เรือนเคียงกับไทย ได้เปลี่ยนภาพลักษณ์จากประเทศปิดกลายเป็นประเทศที่เปิดตัวสู่ประชาคมโลก มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองจาก “รัฐทหาร” ไปเป็นประชาธิปไตยในแบบสากล ถึงแม้ผลการปฏิบัติจะเป็น “ประชาธิปไตย” แบบเมียนมาร์อยู่ที่ตามแต่อย่างน้อยก็เป็นการสะท้อนให้เห็นว่า เมียนมาร์เองพยายามปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับประชาคมอื่น ๆ ในเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งการเปิดประเทศ ได้มีการไหลบ่าของทุนทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน รวมทั้งวัฒนธรรม ที่นอกเหนือจากวิถีพม่า นัยหนึ่งเพื่อลบภาพลักษณ์ของความรุนแรง รัฐทหาร และการใช้ความรุนแรงต่อกลุ่มการเมือง กลุ่มชาติพันธุ์ และกลุ่มศาสนา ที่ปรากฏเป็นภาพข่าวไปทั่วโลกในเหตุการณ์ต่างช่วงเวลาที่ผ่านมา จนส่งผลกระทบต่อประชาคมโลกในเรื่องผู้ลี้ภัยของการต่อสู้ทางการทหารในเรื่องรัฐ อธิปไตย และเขตแดน ดังนั้น จากการเดินทางเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเกี่ยวกับเมียนมาร์กับนักวิชาการด้านพม่าศึกษาของศูนย์พม่าศึกษาที่มหาวิทยาลัยนเรศวร หรือผู้ทำงานด้านไทยศึกษา ของศูนย์ไทยศึกษาที่มหาวิทยาลัย YUFL ทำให้ทราบว่าทั้งสองกลุ่มนี้ ต่างมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้คนรู้ภาษาทั้งไทยและพม่า โดยผลมุ่งหวังคือการเรียนรู้ เข้าใจ สร้างอาชีพ และสร้างการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านภาษาของกันและกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันของประเทศไทยและประเทศเมียนมาร์ด้วยเช่นกัน ซึ่งในการเขียนบทความนี้จะได้นำมาเสนอและแบ่งปันเพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้ร่วมกันต่อแนวทางการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมระหว่างสองวัฒนธรรม

ภาพที่ 1 สัมภาษณ์ผู้บริหารศูนย์พม่าศึกษาและนักศึกษาหลักสูตรพม่าศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร และผู้บริหารจากศูนย์ไทยศึกษา YUFL อย่างกึ่ง ประเทศเมียนมาร์

ที่มา: ภาพโดยผู้เขียน, ณ มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก, 11 ต.ค.60 และ 1 พ.ย.60

ศูนย์ไทยศึกษาและศูนย์พม่าศึกษา

การจัดการศึกษาด้านพม่าศึกษาถือว่าเป็นความโดดเด่นของมหาวิทยาลัยนเรศวร ที่นักวิชาการอย่าง ผศ.วิรัช นิยมธรรม และ ผศ. อรุณช นิยมธรรม และท่านอื่นๆ ได้ผลิตผลงานทางวิชาการด้านพม่าศึกษา ออกมา ทั้งเรียบเรียง วิจัยและแปลจากภาษาพม่าโดยตรง ทำให้ปรากฏการณ์ด้านพม่าศึกษาเป็น คุณูปการแก่สังคมไทยในภาพกว้าง รวมทั้งการจัดหลักสูตรให้มีการเรียนการสอนด้านพม่าศึกษา และภาษา พม่าโดยมีเป้าหมายเพื่อผลิตผู้เชี่ยวชาญด้านพม่าศึกษาให้เป็นบุคลากรในการทำงานด้านความสัมพันธ์ข้าม แดน ซึ่งผลก็คือมีผลิตผลจากหลักสูตรพม่าศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร จำนวนมากแต่เมื่อสอบถามจาก อาจารย์วิรัช นิยมธรรม ก็ให้ข้อมูลว่ายังไม่เพียงพอกับความต้องการของตลาด (สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2560) นอกจากนี้ศูนย์พม่าศึกษายังได้เข้าไปสนับสนุนให้มีการจัดตั้งเป็นศูนย์ไทยศึกษา ที่มหาวิทยาลัย YUFL ในย่างกุ้งพม่า และ MUFL มัณฑลเลย์ โดยขั้นต้นได้มีการนำนักศึกษามาเรียนด้านไทยศึกษาที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร พร้อมเข้าไปร่วมกันจัดตั้งศูนย์ดังกล่าวขึ้น และนั่นหนึ่งก็ได้ร่วมกับผลิตพจนานุกรมพม่า ไทย เป็นต้น ทำให้เกิดผลในเชิงประจักษ์ของการทำงานทั้งสองหน่วยงานและสององค์กรนี้ เป็นกลไกร่วมใน การจัดการศึกษาด้านไทยและพม่าร่วมกัน โดยมีอาจารย์ชาวเมียนมาร์ที่เป็นผู้บริหารศูนย์ไทยศึกษา และกั เป็นผู้ที่เคยมาศึกษาด้านพม่าศึกษาที่ประเทศไทย ได้เห็นความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนด้าน พม่าและไทยศึกษาจึงนำแนวทางไปจัดตั้งศูนย์ไทยศึกษา ส่งเสริมให้เกิดการศึกษาในศูนย์และหลักสูตร ดังกล่าวในปัจจุบัน โดยที่อาจารย์ชาวเมียนมาร์ ในฐานะผู้บริหารศูนย์ไทยศึกษาในเมียนมาร์ได้กล่าวไว้ว่า

“ที่มหาวิทยาลัยภาษาต่างประเทศย่างกุ้ง (YUFL) มีสองแห่งคือ ย่างกุ้ง (YUFL) กับที่มัณฑลเลย์ (MUFL) มีหลักสูตรตอนเช้า มีหลักสูตรอนุปริญญา ผู้เรียนคือผู้ที่เรียนจบ ปริญญาตรีมาแล้ว ต้องสมัครและสอบเข้า สอบผ่านแล้วมาเรียนได้ หลักสูตร 4 ปี เริ่ม สอนตั้งแต่ 07.00 – 08.40 น. ต้องเรียนวันจันทร์ – ศุกร์ สัปดาห์ละ 5 วัน หลักสูตร อนุปริญญาตอนเช้า แล้วก็หลักสูตรปริญญาตรี สอนตั้งแต่ 09.00 – 15.00 น. ผู้เรียนคือ ผู้ที่เรียนผ่านมัธยมด้วยคะแนนสูง สมัครได้เลย ไม่ต้องสอบเข้า เด็กที่ได้คะแนนสูงจาก มัธยมส่วนใหญ่ผู้ที่ได้คะแนนสูงสุดจะสอบเข้ามหาวิทยาลัยแพทย์ วิศวกรรมและมหาวิทยาลัย ภาษา ผู้เรียนทุกคนเป็นคนเก่ง ได้รับคะแนนสูงๆ ผู้สอนภาษาไทยมีอาจารย์สอนน้อย มากๆ ไม่ค่อยมี รับสอนปีละ 1 ห้องประมาณ 50 คน ส่วนวิชาอื่นๆ รับประมาณ 100 คน ตอนนี้มีอาจารย์ในภาษาไทยมี 15 คนแล้ว เป็นชาวเมียนมาร์ทั้งหมด”

(สัมภาษณ์อาจารย์ไทยศึกษา, ชาวเมียนมาร์ A, 1 พฤศจิกายน 2560)

“ภาคคำก็มีหลักสูตรพิเศษสอน 6 เดือนในระดับประกาศนียบัตร สอนภาษาไทย สำหรับ ผู้เรียนไม่มีพื้นฐานเลย ผู้เรียนเป็นชาวเมียนมาร์ เรากัสอนตั้งแต่ ก ไก่ ข ไข่ ส่วนหลักสูตรปริญญา ตรี บางคนสนใจสมัคร บางคนสมัครที่ YUFL โดยผู้ที่ได้คะแนนที่สูงที่สุดเลือกเรียนภาษาอังกฤษ ภาษาญี่ปุ่น ภาษาจีน ภาษาเกาหลีและภาษาไทย บางคนมีเป้าหมายว่าอยากมาเรียนประเทศไทย มาเรียนต่อที่นี่ บางคนอยากไปทำงานที่สถานทูตไทย บางคนอยากเข้าไปทำงานที่บริษัทไทย บาง คนอยากมีธุรกิจส่วนตัว ค้าขายกับประเทศไทย บางคนอยากเป็นอาจารย์สอนภาษาไทยก็มี มีเด็ก 9 คนที่จบปริญญาตรีแล้วเข้ามาทำงานสอนหลักสูตรภาษาไทย ภาคคำตั้งแต่ 17.00 – 19.00 น. เป็น ภาคพิเศษ สามหลักสูตร คนเรียนคนละกลุ่ม ตอนเช้าส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่จบปริญญาตรีแล้ว มี

อาชีพแล้วเราไม่จำกัดอายุ ก็จะเข้ามาสมัครเรียน ภาคคำก็เหมือนกัน ส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่ คนอายุน้อยๆ ก็มีถ้าจบมัธยมแล้วก็เข้ามาเรียนได้ไม่จำเป็นต้องจบปริญญาตรีแล้ว”

(สัมภาษณ์อาจารย์ไทยศึกษา, ชาวเมียนมาร์ A, 1 พฤศจิกายน 2560)

นอกจากนี้ ศูนย์ไทยศึกษา ของ YUFL ได้กำหนดให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาในทุกๆ ปี ซึ่งในขณะที่ผู้เขียนได้เก็บข้อมูลวิจัย ก็ให้โชคได้พบนักศึกษาแลกเปลี่ยน ตามที่อาจารย์จากศูนย์ไทยศึกษา ได้กล่าวถึงการนำนิสิตเมียนมาร์เข้าร่วมกิจกรรมที่ประเทศไทย โดยผลการลงพื้นที่จริงของนักศึกษา จะส่งผลเป็นการเรียนรู้จากพื้นที่จริงในการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ประสบการณ์ตรงในต่างแดนและประสบการณ์ของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังอาจารย์ไทยศึกษาชาวเมียนมาร์ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“เป็นการกระตุ้น ให้นักศึกษาผู้ได้รับทุนได้มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับเมืองไทย การใช้ภาษาไทย ผลเชิงประจักษ์ที่ชัดเจนคือ นักศึกษาเหล่านั้นมีความมั่นใจ ว่าเรียนมาแล้วใช้ภาษาไทยได้และที่เมืองไทยมีกิจกรรมที่ให้ทำเหมือนที่เคยอ่านในหนังสือ ก็อยากให้เด็กเขามีประสบการณ์ อาทิ ระหว่างการสื่อสาร การไปตลาด หรือการทำกิจกรรมร่วมกับนักศึกษาไทย อันเป็นประสบการณ์ตรงและเสริมสร้างทักษะต่อภาษาวัฒนธรรม การดำเนินชีวิต และการปรับตัวด้วยเช่นกัน”

(สัมภาษณ์อาจารย์ไทยศึกษา, ชาวเมียนมาร์ A, 1 พฤศจิกายน 2560)

การศึกษาภาษาไทยและภาษาพม่า ผลคาดหวัง การเรียนรู้และอาชีพ

ภาษาทำให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะพูดคุยสื่อสารเมื่อถามนักศึกษาพม่าทุกคนจะให้ข้อมูลคล้าย ๆ กันว่าภาษาที่เขาเรียนและสามารถใช้ได้จริง เมื่อมาถึงเมืองไทย จึงอยากพูดคุยกับคนไทย ใช้ภาษาไทย รวมทั้งอยากมีเพื่อนคนไทย ในความหมายของการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมจะทำให้เห็นว่าภาษาเป็นหน้าต่างและเป็นกลไกของการสื่อสารระหว่างพม่าและไทยร่วมกัน และเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารระหว่างกัน “เรียนภาษาไทยจะได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนไทย” (สัมภาษณ์นักศึกษาไทยศึกษาชาวเมียนมาร์ D, 1 พฤศจิกายน 2560) พร้อมกันนี้ ยังมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนระหว่างนักศึกษาที่เป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยนเรศวร กับมหาวิทยาลัย YUFL ในการนำนักศึกษามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ซึ่งอาจารย์ชาวเมียนมาร์ได้เล่าว่า

“มาอบรมด้านการเรียนการสอน การแต่งกาย การพูดจา และวิธีการสอน สื่อการสอน การอธิบาย ก็เอาไปอธิบายให้ที่โน่นฟัง อยู่ 20 วัน ซึ่งในส่วนของอาจารย์ก็มาอบรมอีกหลักสูตรจะเน้นการถ่ายทอด การสื่อสาร และการสอน”

(สัมภาษณ์อาจารย์ไทยศึกษา, ชาวเมียนมาร์ B, 1 พฤศจิกายน 2560)

นักศึกษาที่มาร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศเห็นความเหมือนและความแตกต่างได้ชัดเจนในเรื่องของวิถีการดำเนินชีวิตตามทัศนะ ดังในเรื่อง อาหารการกิน ชื่อเรียก รสชาติของอาหารที่ว่า “แกงเหมือนไทยแต่รสชาติมีมันเยอะนิดหน่อย ออกเป็นรสเค็มๆ ของพม่า” (สัมภาษณ์นักศึกษาไทยศึกษา, ชาวเมียนมาร์ A, 1 พฤศจิกายน 2560) หรือด้วยพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ใกล้เคียงกัน การปลูกข้าวกินข้าวเหมือนกัน จึงกลายเป็นเอกลักษณ์ของภูมิประเทศไทยและเมียนมาร์ในคราวเดียวกัน กรณีของนักศึกษาจากศูนย์ไทยศึกษา 2 คน ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาษาที่ใช้ในการเรียนรู้ทำให้ฟังดนตรี เพลงไทยออก การอ่านวรรณกรรม เช่น ปลาบู่ทอง สังข์ทอง แก้วหน้า เป็นต้น ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับพม่า คือมีโลกทัศน์ทาง

ศาสนาในเรื่องของการทำความดี ทำชั่ว อันเป็นกรอบคิดทางพระพุทธศาสนาเหมือนกัน (สัมภาษณ์นักศึกษไทยศึกษา, ชาวเมียนมาร์ B, C, 1 พฤศจิกายน 2560)

นอกจากนี้ยังมีทัศนะเพิ่มเติมจากนักศึกษาศูนย์ไทยศึกษา YUFL ให้ข้อมูลถึงการเรียนภาษาไทยในหลักสูตรไทยศึกษาว่า “จะมีโอกาสมากกว่าในการทำงาน เพราะมีบริษัทคนไทยมากในพม่า เรียนจบแล้วก็มีโอกาสได้เข้าทำงานมากกว่า” หรือกรณีของนักศึกษไทยศึกษาอีกท่านหนึ่งเสนอความคิดว่า “หนูชอบเรียนภาษาต่างประเทศ เลือกภาษาไทยเพราะว่าประเทศไทยเป็นเพื่อนบ้านกับเมียนมาร์ วัฒนธรรมประเพณีก็คล้ายกัน และในเรื่องของเศรษฐกิจ ดังนั้น หนูเลือกเรียนภาษาไทย” หรือนักศึกษาเมียนมาร์ที่เรียนไทยศึกษาให้มุมมองต่อการเรียนภาษาไทยว่า “... ในประเทศเมียนมาร์ มีบริษัทไทยมากมาย เราเรียนภาษาไทยถ้าเรียนจบแล้วก็เราก้ทำงานที่บริษัทนี้และมีโอกาสมากมาย ดังนั้น จึงเรียนภาษาไทยที่มหาวิทยาลัย...” หรือนักศึกษาจากรัฐมอญ (Mon State) เมืองมะละแหม่ง นำเสนอมุมมองต่อการเรียนภาษาไทยไว้ว่า “...ภาษามอญกับภาษาไทยใกล้เคียงกัน...” จากข้อมูลของนักศึกษไทยศึกษา ของ YUFL ส่วนใหญ่จะให้ข้อมูลคล้ายกันคือมิติทางเศรษฐกิจ อาชีพ รายได้ และความก้าวหน้าในอาชีพและการงาน แต่ที่สำคัญนอกเหนือจากการเรียนในส่วนของภาษายังมีการเรียนพูด อ่าน เขียน ฟัง แปล ยังมีการเสริมและเรียนรู้ในส่วนของวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตเข้าไปด้วย จึงทำให้เกิดความหลากหลายและความแตกต่างในมิติที่แตกต่างเข้าไปด้วย

ภาพที่ 2 ผู้เขียนกับการเรียนรู้ด้านภาษาศาสนา และภาษาทางวัฒนธรรมในเมียนมาร์
(ภาพผู้เขียน: 1 สิงหาคม 2560, ย่างกุ้ง เมียนมาร์)

นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้สัมภาษณ์ ผศ.วิรัช นิยมธรรม และ ผศ.อรนุช นิยมธรรม (สัมภาษณ์ 11 ตุลาคม 2560) ผู้ริเริ่มและก่อตั้งศูนย์พม่าศึกษาภายใต้แนวคิด การเตรียมคนเพื่อเข้าสู่อาชีพที่เกี่ยวข้องกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างเมียนมาร์ ให้มีศักยภาพทางด้านภาษา ซึ่งส่งผลต่อศักยภาพของคน ในตลาดแรงงานด้านพม่า หรือที่ต้องเกี่ยวข้องกับพม่า ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศศิศา วิไลรัตน์ ภูมิพัฒน์ มิ่งมาลัยรักษ์ (2558: 43-61) ในเรื่อง “การเตรียมความพร้อมของผู้ประกอบการนำเที่ยวจังหวัดเชียงรายต่อโซ่อุปทานการท่องเที่ยว ไปยังสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์” หรือในงานของ ชลทิศ ทิพย์ธารา (2558: 406-413) “อาเซียนตลาดเดียวในบริบทของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: บทวิเคราะห์ทาง

กฎหมายว่าด้วยการเปิดเสรีการค้าระหว่างไทยกับกัมพูชา ลาว เมียนมาร์ และเวียดนาม” หรือจะทำการค้ากับพม่า ดังในงานวิจัยของ สุรางค์รัตน์ แสงศรี (2558: 73-88) ในเรื่อง “เปิดมุมมองด้านวัฒนธรรมและสินค้าของเมียนมาร์สู่ตลาด AEC” รวมทั้งในงานของ ยุวดี สุปิยะ และวนิดา พลเดช (2557: 78-96) ในเรื่อง “การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อแนวโน้มการตัดสินใจไปปฏิบัติหน้าที่ของวิศวกรการสื่อสาร

โทรคมนาคมในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์” ผลการวิจัยทั้งหมดสะท้อนว่าคนเป็นปัจจัยหนึ่งของการเชื่อมต่อในภาคเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและการค้า ซึ่งตรงกับแนวทางของศูนย์พม่าศึกษาดำเนินการอยู่ รวมทั้งนักศึกษาสาขาพม่าศึกษา ที่ได้พบและให้ข้อมูลสัมภาษณ์ (สัมภาษณ์นักศึกษพม่าศึกษา, ชาวไทย A,B,C,D, 11 ตุลาคม 2560) ทุกคนก็มองเห็นกลไกและความสำคัญของการศึกษาที่จะเป็นส่วนสนับสนุนพันธกิจในด้านต่างๆ ของชาติในนามประเทศไทยได้ด้วยเช่นกันทั้งในเรื่องอาชีพ การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

วิถีศาสนา วัฒนธรรม ความเชื่อ การแต่งกายและรองเท้า

คำบอกเล่าของอาจารย์ชาวเมียนมาร์ ได้ให้ข้อมูลว่าค่านิยมสมัยใหม่ที่ไหลเข้าไปสู่ประเทศเมียนมาร์หลังจากเปิดประเทศ ทำให้เห็นข้อเท็จจริงประการหนึ่งคือเมียนมาร์เอง รับอิทธิพลจากภายนอกเข้าในยังประเทศเมียนมาร์ อาทิ การแต่งกายของวัยรุ่นที่สอดคล้องกับรูปของวัยรุ่นเกาหลีที่เป็นกระแส “เกาหลีพีเวอร์” ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างประเทศไทย กัมพูชา ลาว เมียนมาร์ เป็นต้น ดังที่คำบอกเล่าของอาจารย์ชาวเมียนมาร์ที่ว่า “ที่เห็นชัดๆ คือการแต่งกาย บางคนก็ใส่สั้นถ้าออกไปเที่ยวเป็นสไตล์ของเกาหลี แต่ถ้าไปวัดหรือมหาวิทยาลัยก็ใส่ชุดพม่า ยังรักษาวัฒนธรรมของพม่าไว้อยู่” หรือข้อมูลของอาจารย์ชาวเมียนมาร์อีกท่านหนึ่งที่ให้ข้อมูลว่า “หนึ่งเกาหลี คนเมียนมาร์ชอบมาก ในชั้นเรียนของฉันถามว่ากินข้าวหรือยัง พูดเป็นภาษาเกาหลียิ่งไง ทุกคนตอบได้หมดเลย” (สัมภาษณ์อาจารย์ไทยศึกษา, ชาวเมียนมาร์ A, 1 พฤศจิกายน 2560) แต่ในอีกมิติหนึ่งความเป็น “แบบแผน” ดั้งเดิมที่เคยอยู่ในวิถีชีวิต เช่น นักศึกษาเมียนมาร์ยังคงแต่งกายในแบบพม่า การแต่งผ้าถุง ผ้าโสร่ง การสวมรองเท้าแตะยังปรากฏในสถาบันการศึกษา และมหาวิทยาลัย เช่น ที่มหาวิทยาลัย UFL ที่เป็นสถาบันการศึกษาที่ อาจารย์บัวหลวง (ชื่อไทย) พร้อมนักศึกษาได้สะท้อนว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ได้ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ต่อการปฏิบัติตนในฐานะที่เป็นต้นธารของการปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีของชาวเมียนมาร์ ดังที่อาจารย์ช่อฟ้า (ชื่อไทย) เล่าให้ฟังว่า “ไม่ได้ เข้าไม่ได้เลย เพราะวามมหาวิทยาลัยยังรักษาวัฒนธรรมของเมียนมาร์อยู่ ชุดพวกนี้จะเป็นยูนิฟอร์ม เวลามานี่นี้ อยู่ที่มหาวิทยาลัยจะต้องใส่ชุดพม่า ผู้หญิงใส่ผ้าถุงสีอะไรก็ได้แต่ต้องยาว เสื้อก็ห้ามใส่แขนสั้น ผู้ชายก็ต้องใส่เชิ้ตกับโสร่ง” (สัมภาษณ์อาจารย์ไทยศึกษา, ชาวเมียนมาร์ B, 1 พฤศจิกายน 2560) ภาพลักษณ์ของการแต่งกายวัฒนธรรม ประเพณีเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงค่านิยมและความเป็นเอกลักษณ์ดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน จากคำบอกเล่าของอาจารย์ช่อฟ้าที่ว่า “ที่เมียนมาร์บริเวณของวัดโสร่งเท้าไม่ได้ถ้าถึงหน้าวัดก็ต้องถอดรองเท้าและถือเข้าไป” (สัมภาษณ์อาจารย์ไทยศึกษา, ชาวเมียนมาร์ B, 1

พฤศจิกายน 2560) ในส่วนของการนับถือพระสงฆ์ชาวเมียนมาร์นับถือพระพุทธศาสนา และชาวเมียนมาร์ชอบปฏิบัติธรรม ฟังธรรมคำสอนที่พระเทศน์ เมื่อผู้เขียนย้อนถามไปว่าแล้วพระที่พูดการเมือง กรณีพระวิรุฑู (Ashin Wirathu, 1968) อาจารย์ช่อฟ้าก็ตอบกลับในทันทีว่า ก็มีคนส่วนหนึ่งที่นิยมการเมืองและสนับสนุนพระที่พูดการเมือง แต่คนเมียนมาร์ส่วนใหญ่จะยังนิยมชอบฟังธรรมะ และการฟังพระเทศน์คำสอนที่เป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามากกว่า

ภาพที่ 3 พระสงฆ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเมียนมาร์ เมื่อสัมภาษณ์อาจารย์ชาวเมียนมาร์ ได้ให้ข้อมูลว่าคนเมียนมาร์ส่วนใหญ่ยังชื่นชอบพระสงฆ์พุทธธรรมะมากกว่าพุทธการเมือง (ภาพ: ออนไลน์)

นอกจากนี้ ยังมีวัฒนธรรมความเคารพในการศึกษา ดังกรณีของนักศึกษาชาวเมียนมาร์ที่อาจารย์บัวหลวงเล่าให้ฟังในเรื่องการแสดงออกในเรื่อง ครูอาจารย์/การเรียนการสอนที่ว่า “เด็กพม่าจะเชื่อฟังอาจารย์มาก ข้อดีคือเวลาสอนก็สบายใจเพราะเชื่อฟัง บอกให้ทำอะไรก็ทำ ตั้งใจเรียน ห้ามใช้โทรศัพท์ ห้ามใจลอย คือบังคับ เกือบทุกคนก็เชื่อฟัง เวลาสอนก็เน้นบทเรียน แต่ข้อเสียก็เหมือนเรา ป้อนอาหาร เขาเชื่อฟังพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ เป็นวัฒนธรรมพม่า เขาคิดว่าอาจารย์ก็เป็นเหมือนพ่อแม่ บางทีในใจเขามีความขัดแย้งไหม อยากโต้ตอบไหม อาจจะมีในใจแต่ไม่พูด ที่นี้เมืองไทยนักศึกษาส่วนใหญ่มีการคุยกับอาจารย์และอิสระมากกว่า ให้เด็กคิดเป็น แต่ที่เมียนมาร์คือต้องเชื่อฟัง นี่คือความแตกต่างกัน” (สัมภาษณ์อาจารย์ไทยศึกษา, ชาวเมียนมาร์ A, 1 พฤศจิกายน 2560) จากคำบอกเล่าเป็นวิถีวัฒนธรรมสะท้อนถึงความเคารพ “คารวะ” ซึ่งเป็นค่านิยมที่มาพร้อมกับพระพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน ที่นอกเหนือจากการนับถือพระพุทธศาสนา บิดามารดา ผู้อาวุโส และการแสดงความเคารพในการศึกษาด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 4 นำนิสิตมหาวิทยาลัยสงฆ์ไปศึกษาเรียนรู้ภาษาศาสนา ข้ามวัฒนธรรมไทยเมียนมาร์เพื่อข้อมูลเชิงประจักษ์จากประสบการณ์ตรง (ภาพผู้เขียน : 1-3 สิงหาคม 2560, ย่างกุ้ง เมียนมาร์)

จากที่ยกมาสะท้อนให้เห็นว่าเมียนมาร์มีอัตลักษณ์ทางความเชื่อ และธรรมเนียมปฏิบัติที่เป็นของตนเองชัดเจน ทั้งก่อให้เกิดคุณค่าในการปฏิบัติที่ชัดเจน จนกระทั่งกลายเป็นเอกลักษณ์ทางความเชื่อ ศาสนาและธรรมเนียมประเพณีวิถีปฏิบัติ อย่างที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งผู้เขียนเมื่อไปสัมผัสด้วยตนเองในพื้นที่ของประเทศเมียนมาร์ ก็ทำให้เห็นภาพที่เหมือนกับประเทศไทยในภาพรวม แต่เมื่อลงรายละเอียดลงไปก็แตกต่างในวิถีปฏิบัติจนกลายเป็น “แบบอย่าง” ของเมียนมาร์อย่างที่ประชาคมทั่วไปเห็นและสังเกตได้

ประโยชน์ของภาษาพม่า ภาษาไทยและภาษาศาสนา

ภาษาเป็นหน้าต่างอันหนึ่งในการสื่อสารและการแสวงหาความเข้าใจ ดังนั้น ภาษาไทยก็ดี ในฐานะที่มีหน่วยจัดการศึกษาด้านภาษาไทยในต่างประเทศ กรณีในประเทศเมียนมาร์ YUFL หรือภาษาพม่าในประเทศไทย ศูนย์พม่าศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร นอกจากนี้ในความเป็นประเทศนับถือพระพุทธศาสนาของไทยและเมียนมาร์ จะมีลักษณะร่วมประการหนึ่งคือ “ภาษาวัฒนธรรม และศาสนา” เป็นลักษณะร่วมกันของทั้งสองประเทศ และนับเป็นเงื่อนไขหนึ่งในการเรียนรู้ภาษาของประเทศ ภาษาศาสนาและวัฒนธรรมอันเป็นลักษณะร่วมด้านความเชื่อ จิตวิญญาณ ซึ่งในที่นี่จะได้นำเสนอให้เห็นภาพรวมพร้อมประโยชน์ของภาษาของประเทศ ภาษาศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อนำไปเป็นกรอบในการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมได้ ดังนี้

1. ภาษาไทยและพม่า เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร ระหว่างชาติพันธุ์ จากการสัมภาษณ์นักศึกษาชาวเมียนมาร์ที่เรียนภาษาไทยที่ YUFL ก็ได้ข้อสรุปว่า “ภาษาไทย” เป็นช่องทางของอาชีพในประเทศเมียนมาร์ หรือการได้ทำงานกับหน่วยงาน เช่น สถานทูต หรือการได้ทำงานกับบริษัท และสถานประกอบการจากประเทศไทย โดยนักศึกษาที่มาในครั้งนั้นเล่าว่าเพื่อนรุ่นพี่ที่จบไปทำงานในสถานทูต เป็นล่าม และทำงานในสถานประกอบการ เช่น โรงแรมที่เจ้าของเป็นคนไทย เป็นต้น ดังนั้นภาษาจึงเป็นเครื่องมือในการสื่อสารและการประกอบอาชีพด้วย (สัมภาษณ์นักศึกษาไทยศึกษา,ชาวเมียนมาร์ A,B,C,D, 1 พฤศจิกายน 2560) รวมทั้งการสัมภาษณ์นักศึกษาคนไทยที่เรียนด้านพม่าศึกษา ก็ให้ข้อมูลที่คล้ายกันว่า ในสถานประกอบการที่เป็นบริษัทของคนไทยและแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาทำงานในโรงงาน ทำให้พวกเขา ได้มีอาชีพ ในระหว่างปิดภาคการศึกษา จะได้ไปประกอบสหกิจศึกษา ฝึกงานในโรงงาน เป็นล่าม หรือเป็นผู้ทำหน้าที่ประสานระหว่างผู้ประกอบการกับพนักงานในบริษัทหรือหน่วยงานนั้นหรือหน่วยงานด้านการแพทย์ โรงพยาบาล หรือสถานประกอบการที่ต้องเกี่ยวข้องกับชาวเมียนมาร์ (สัมภาษณ์นักศึกษาพม่าศึกษา,ชาวไทย A,B,C,D, 11 ตุลาคม 2560) ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ทิพย์ พูลลาภ (2559: 263-303) ในรายงานวิจัยเรื่อง “ความต้องการล่ามในตลาดแรงงานไทย: การศึกษาประกาศรับสมัครงานออนไลน์” ผลการวิจัยให้ข้อมูลว่า “ความต้องการในภาคการผลิตมากที่สุด ผู้ว่าจ้างส่วนใหญ่ต้องการล่ามวุฒิการศึกษาปริญญาตรีสาขาภาษาหรือสาขาที่เกี่ยวข้อง ล่ามที่ผู้ว่าจ้างต้องการควรจะเป็นผู้มีทักษะทางภาษาดี มีทักษะการแปลและการล่าม ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และทักษะการทำงานเป็นทีม นอกจากนี้ยังต้องมีบุคลิกดี มีใจรักการบริการ และทำงานภายใต้ความกดดันได้”** หรือในงานของ สมสกุล เบาเน็ต วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ (2560:1376-1393) ในงานวิจัยเรื่อง “การจัดการแรงงานต่างด้าวของสถานประกอบการแปรรูปอาหารทะเลใน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร” ให้ข้อมูลว่าโรงงานต้องการล่ามเพื่อสื่อสารกับพนักงานในโรงงานที่เป็นชาวพม่า ดังนั้นการศึกษาพม่าศึกษาในมิติของภาษาทำให้เกิดอาชีพรวมทั้งความเข้าใจเกี่ยวกับพม่ามากขึ้นด้วยเช่นกัน และที่สำคัญทำให้เกิดความเข้าใจในเชิงวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตระหว่างกันมากขึ้นด้วย คำบอกเล่าของอาจารย์ช่อฟ้าให้ข้อมูลว่า “คนที่ได้ภาษาไทยแล้วการสื่อสารกับบริษัทไทยก็ดีขึ้น เจ้าของก็จะให้เงินเดือนมากกว่าคนที่ไม่ได้ภาษา เด็กๆก็จะมีโอกาสมากกว่าตอนนี้เขาเรียนภาษาแล้วจะเรียน Business อีกเวลาไปทำงานก็ได้มากขึ้น” หรืออย่างไบพลู และมะปราง นักศึกษาแลกเปลี่ยนจากมหาวิทยาลัย YUFL ก็พูดคล้ายกันเรียนภาษาไทย เพราะอยากทำงานกับบริษัทคนไทย หรือองค์กรของคนไทยในประเทศไทย หรือประเทศพม่าโดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น

2. ภาษาเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ศาสนา และประวัติศาสตร์ ด้วยความที่ไทยพม่ามีลักษณะร่วมทางวัฒนธรรม ศาสนา และประวัติศาสตร์ ทำให้ลักษณะร่วมดังกล่าว

กลายเป็นไกลไกร่วมขอการอยู่ร่วมกันในมิติที่แตกต่าง จากประสบการณ์ที่ผู้เขียน เคยไปลงพื้นที่ทำการวิจัยในประเทศพม่า จะพบเห็นการเล่าเรื่องผ่านเจดีย์ที่มีลักษณะร่วมทางพระพุทธศาสนา โดยมีฐานคิดเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า พุทธประวัติ และภาษาบาลี อันเป็นภาษาของพุทธศาสนา เนื่องด้วยบทสวด และคำสอนทางพระพุทธศาสนาเอราวาทเหมือนกัน ภาพลักษณ์ของการสวดมนต์ การปฏิบัติธรรม ภาษาบาลี จึงเป็นภาษาศาสนาที่ทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ภาษาไทยและภาษาพม่าทำให้เกิดมุมมองการตีความทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน ดังกรณีพม่าเล่าเหตุการณ์ในเรื่องเดียวแตกต่างกัน อาทิ “พม่ารบไทย-ไทยรบพม่า” แต่ให้มุมมองเฉพาะเรื่อง ดังที่ปรากฏนักประวัติศาสตร์นำมาเขียน “ประวัติศาสตร์ไทยในมุมมองของเอกสารพม่า” แปลว่ามีติของการเล่าเรื่อง บันทึกเรื่องแตกต่างกัน การบันทึกเหตุการณ์จึงสะท้อนข้อเท็จจริงที่แตกต่างกัน จึงอาจเรียกได้ว่า “ภาษา” ทำให้เกิดมุมมองทางประวัติศาสตร์ที่เหมือนและแตกต่างกัน หรือกรณีของการให้คำนิยามด้านวัฒนธรรม เช่น พม่าไม่โกนคิ้ว ห่มผ้าไม่เรียบร้อยมองจากมุมมองของไทย หรือกรณีของพระนั่งกระโหียงไม่เรียบร้อย มุมมองจากไทย แต่ในอีกความหมายหนึ่งมิติเหล่านี้เป็นการสะท้อนภาษาวัฒนธรรม ที่มีความเหมือนและความแตกต่างกัน แต่นัยที่สำคัญทำให้เกิดเรียนรู้ เข้าใจต่อวิถีอันเป็นวัฒนธรรมเฉพาะของประเทศพม่าและประเทศไทยได้

ภาพที่ 5 มุมมองทางประวัติศาสตร์จากทั้งสองฟากฝั่ง ต่อการมองเรื่องเดียวกัน กรณีไทยรบพม่า และพม่ารบกับไทย ซึ่งสะท้อนข้อมูลร่วมกันในเชิงประวัติศาสตร์ได้ (ภาพ: ออนไลน์)

3. ภาษาศาสนาและวัฒนธรรม ทำให้เกิดลักษณะร่วมทางสังคม จากการสัมภาษณ์ ทั้งนักศึกษาไทย และพม่า ในหลักสูตรพม่าศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร และไทยศึกษา YUFL จะให้ข้อมูลคล้ายกันว่าการเห็นศาสนาพุทธทั้งไทยและพม่า ทำให้เกิดการเปรียบเทียบ และก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน นอกเหนือจากการเรียนภาษา ดังกรณีนักศึกษาให้ได้ข้อมูลว่าไทยพม่า มีการบวชพระและสามเณรคล้ายกัน มีพระสงฆ์ มีวัด แปลว่านอกเหนือจากการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารแล้ว ภาษาศาสนาที่สัมผัสได้ด้วยการสังเกต การมีส่วนร่วมในวิถีวัฒนธรรม ที่ประจักษ์ด้วยตาเนื้อ เห็นด้วยตา ทำให้เกิดความเข้าใจ เรียนรู้ จากสัมภาษณ์ อาจารย์ผู้สอน ศูนย์พม่าศึกษาในประเทศไทย (ม.นเรศวร) หรือไทยศึกษาในประเทศพม่า (YUFL) และนักศึกษาผู้เรียนให้ข้อมูลร่วมกันในเรื่องภาษาทางกายภาพของวัฒนธรรม ทำให้เกิดความเข้าใจ

และเรียนรู้ในกันและกันเพิ่มขึ้น รวมทั้งร่วมปฏิบัติในกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม เช่น นักศึกษาม่าให้ข้อมูลว่าม่าต้องบวชอย่างน้อย 2 ครั้ง คือบวชเป็นสามเณรในวัยเด็ก และบวชเป็นพระภิกษุในวัยครบบอายุบวช ซึ่งเป็นคติของพุทธศาสนาและชาวพุทธในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา เมื่อจำเพาะไปเฉพาะเรื่องวัฒนธรรมทางศาสนา และความเชื่อ เช่นในพม่าการสวมไม่สวมรองเท้าเข้าไปในศาสนสถาน เจดีย์ วัดและสิ่งเคารพ ทางศาสนา เป็นวัฒนธรรมที่ต้องตระหนัก (สัมภาษณ์นักศึกษาไทยศึกษา, ชาวเมียนมาร์ A, 1 พฤศจิกายน 2560) เมื่อเทียบกรณีดังกล่าวกับประเทศไทย อาจมีรายละเอียดที่แตกต่างกันบ้าง แต่นัยหนึ่งทำให้เห็นว่าเป็นความเหมือนและความแตกต่างได้ชัดเจนขึ้น หรือวัฒนธรรมทางอาหาร การแต่งกาย การพูดจา การแสดงความเคารพ ล้วนเป็นภาษาทางวัฒนธรรมที่สะท้อนออกมา เป็นกลไกร่วมทางศาสนาและสังคมในการเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้ด้วยเช่นกัน หรือกรณีนักศึกษาไทยผู้ศึกษาม่าก็ให้ข้อมูลเรื่อง สีจิวร การห่มผ้าแบบพาด การนั่งกระโหียงของพระ และวัฒนธรรมทางการเมืองกับพระสงฆ์ในประเทศพม่า เป็นความแตกต่างที่เห็นได้ด้วยตา ผ่านภาษาวัฒนธรรม และภาษาศาสนาด้วยเช่นกัน (สัมภาษณ์นักศึกษาพม่าศึกษา, ชาวไทย B, 11 ตุลาคม 2560)

ดังนั้น ทั้งภาษาไทย ภาษาพม่า ภาษาบาลี ภาษาศาสนา และวัฒนธรรม ล้วนสะท้อนถึงข้อเท็จจริง ข้อมูลทางประวัติศาสตร์และข้อเท็จจริงของการเล่าเรื่อง การบันทึกที่แตกต่างกันทำให้เกิดมุมมองและการเล่าเรื่องที่แตกต่างภายใต้มิติทางประวัติศาสตร์และการเมืองรวมทั้งศาสนาที่แตกต่างกัน ดังกรณีในเมียนมาร์เองเกิดเหตุการณ์ลุกขึ้นต่อสู้ของพระเมียนมาร์และชาวพุทธเมื่อชาวอังกฤษเจ้าอาณานิคม ใส่รองเท้าเข้าไปเหยียบศาสนสถาน จนเป็นที่มาของ “กบฏเกือก” (No Foot Wear) ในเมียนมาร์ จนพระสงฆ์และผู้นำชาวพุทธได้นำมาเป็นที่มาในการต่อต้านอาณานิคมของอังกฤษ ซึ่งลักษณะดังกล่าวล้วนเกิดจากภาษาวัฒนธรรม ความเชื่อที่แตกต่างจึงทำให้เกิดการตีความวัฒนธรรมในมิติที่แตกต่าง

แนวทางในการพัฒนาการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์ทำให้เห็นว่าการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมมีความสำคัญและจำเป็น เช่น คำบอกเล่าของนักศึกษาเมียนมาร์ เล่าให้ฟังว่า ในประสบการณ์ของการเป็นชาวพุทธจะต้องมีการบวชอย่างน้อย 2 ครั้ง คือการบวชเป็นสามเณรหนึ่งครั้งในวัยเด็ก ประหนึ่งกิจกรรมปอยสา่งลองของชาวแม่ฮ่องสอน หรือการบวชลูกแก้วของชาวล้านนาซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากเมียนมาร์โดยตรง รวมไปถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรือการที่อาจารย์ขอฟ้าให้ข้อมูลว่า ในเมียนมาร์ศาสนสถานจะมีความสำคัญและเป็นที่เคารพนับถือ “ที่เมียนมาร์บริเวณของวัด ใส่รองเท้าไม่ได้ ถ้าถึงหน้าวัดก็ต้องถอดรองเท้าและถือเข้าไป” ซึ่งเหตุการณ์นี้ในฐานะที่ผู้เขียนมีประสบการณ์เข้าไปวัด และศาสนสถานในเมียนมาร์ในทุกคราวที่เดินทางไปยังประเทศเมียนมาร์ ก็จะพบว่าทุกศาสนสถาน จะมีการถอดรองเท้าเพื่อแสดงความเคารพ แปลว่าขึ้นรถลงรถมีการถอดรองเท้า ในทุกครั้ง ซึ่งจากการฟังไต่ถามเล่าเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอดีต อาทิเช่น การต่อสู้ด้วยวัฒนธรรมไม่สวมรองเท้าในเขตศาสนสถาน จนกระทั่งกลายเป็นการเผชิญหน้าและการต่อต้านเจ้าอาณานิคมอย่างอังกฤษในพม่า เป็นต้น ซึ่งข้อมูลความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม วิถีชีวิต นับเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็น ซึ่งผู้จัดการศึกษาควรที่จะมีแนวทางในการจัดการสร้างวิธีการ หรือกลไกการเรียนรู้เพื่อการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกันในมิติที่หลากหลายต่อไป ซึ่งในที่นี่จะได้จำแนกแนวทางการจัดการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมได้ ดังนี้

1. เน้นการเรียนรู้ในห้องเรียนที่ผสมผสานประสบการณ์จริง ซึ่งแนวคิดนี้ปรากฏในงานวิจัยของ ตติยาพร จารุมนิรัตน์ (2555: 69-85) เรื่อง “ASAEN: การบูรณาการการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านหลักสูตรการท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจ กรณีศึกษาประเทศสิงคโปร์” สะท้อนให้เห็นว่า

ประสบการณ์ตรงจากพื้นที่ผสมผสานกับการเรียนรู้ ซึ่งในส่วนของหลักสูตรพม่าศึกษา ของมหาวิทยาลัยนเรศวร และหลักสูตรไทยศึกษาของ ล้วนส่งเสริมการเรียนรู้ในชั้นเรียนและการลงปฏิบัติจากพื้นที่จริงด้วยหรือกรณีของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยการดำเนินการของศูนย์อาเซียนใน “โครงการยุทธศาสตร์อาเซียนความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนาไทย-เมียนมาร์” ระหว่าง 1-3 สิงหาคม 2560 กับแนวทางการวิจัยเรียนรู้เชิงพื้นที่ เพื่อเป็นฐานในการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ใช้วิธีการศึกษาผ่านภาษาศาสนา ในพื้นที่จริงเพื่อ เสริมสร้างทักษะและประสบการณ์ตรงให้กับผู้เรียนและนิสิตของมหาวิทยาลัย

ภาพที่ 6 โครงการยุทธศาสตร์อาเซียนความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนาไทย-เมียนมาร์” กับแนวทางการวิจัยเรียนรู้เชิงพื้นที่เพื่อการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม
 ที่มา: ภาพศูนย์อาเซียนศึกษา, 1-3 สิงหาคม 2560, ย่างกุ้ง เมียนมาร์

2. การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม ซึ่งแนวคิดนี้ปรากฏในงานวิจัยของ กมลทิพย์ พลบุตร (2556: 1-20) ในงานวิจัยเรื่อง “แนวทางการสอน การเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม แก่นักศึกษาไทยที่เรียนภาษาญี่ปุ่นในฐานะภาษาต่างประเทศ” ที่เสนอว่านอกเหนือจากการเรียนภาษาในฐานะที่เป็นเครื่องมือของการสื่อสารแล้ว ยังมีการเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณี วิถีศาสนา ประวัติศาสตร์ หรือเรื่องอื่น ๆ ซึ่งจากข้อมูลของศูนย์พม่าศึกษาและไทยศึกษา ยังได้มีการสอนวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ และสอนเรื่องมารยาทในที่ประชุมชน ที่นอกเหนือจากการสอนในชั้นเรียน ยังมีการนำฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะในการปรับตัวต่อการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม เช่น นักศึกษาจากพม่าได้เรียนรู้ปรับตัวในการเข้าสังคมกับชุมชนคนไทยในย่างกุ้งกรณีนักศึกษาได้รับเชิญไปยังสถานทูตไทยในวันสำคัญ หรือโอกาสสำคัญที่หน่วยงานภาครัฐจัดขึ้น หรือการที่นักศึกษาเข้ามาทำ MOU กับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ทำข้อตกลงร่วมกันได้ดำเนินการแลกเปลี่ยนให้เกิดการเรียนรู้เป็นประสบการณ์ตรง ดังกรณีนักศึกษาเข้าวัดไทย กับเข้าวัดในพม่า การแสดงออกต่อศาสนาสถานในประเทศไทยและประเทศเมียนมาร์ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมที่นอกเหนือจากการเรียนภาษาด้วยกัน

3. การใช้นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม เป็นการใช้เทคโนโลยี สื่อออนไลน์ หรือกลไกสื่อการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เพื่อรองรับอนาคตได้ ภาคภูมิ พุสกุลสถาพร (2559: 211-216) ในงานวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนที่สนับสนุนทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษา โครงการอบรมการใช้ภาพถ่ายเพื่อผลิตเป็นสื่อการเรียนการสอนใน สถาบันการอาชีวศึกษา” ที่เน้น หรือสร้างกลไกการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การข้ามวัฒนธรรม จากการสอบถามนักศึกษาผู้เรียนด้านไทยศึกษาและพม่าศึกษา ส่วนหนึ่งใช้เทคโนโลยี ออนไลน์ และนวัตกรรมทางการศึกษาเช่น คู่มือการเรียนรู้ภาษาที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ข้ามไปข้ามมาระหว่างกัน ทำให้เห็นว่าเทคโนโลยีก็ดี นวัตกรรมก็ดี จะเป็นเครื่องมือหรือกลไกสำหรับการเรียนรู้ในส่วนของปรับตัวเพื่อเป็นพหุวัฒนธรรม หรือกลไกในการ

เรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นได้ ซึ่งนับเป็นประโยชน์ ประหนึ่งผู้เขียนบ่อยครั้งได้แสวงหาข้อมูลด้วยสื่อออนไลน์ ที่นั่นหนึ่งอาจเป็นเจ้าของวัฒนธรรมเป็นผู้นำมาเผยแพร่ไว้ ซึ่งไม่รู้ที่มาที่ไปนัก แต่ข้อดีทำให้เกิดสื่อภาพ เสียงและข้อมูลเพื่อนำไปสู่การสืบค้นและนำไปเป็นองค์ความรู้เชิงประจักษ์เฉพาะเรื่องได้ด้วยเช่นกัน ดังที่อาจารย์บัวหลวงเล่าให้ฟังว่า “ครั้งแรกที่มาอบรมที่นี่ ที่โน่นมีดาวเทียม เวลานั้นยังดูหนังไม่ได้ ถ้าเราอยากดูมีแต่ออนไลน์ ไม่มีดีวีดี ต้องหมุนหาช่อง ยังไม่มีอินเทอร์เน็ต แอนดรอยด์โฟน มีแต่เทปคาสเซ็ท ซีดีก็ไม่มี ก็ก๊อปปี้อะไรฟังเอา พอมีอินเทอร์เน็ต เราใช้ประมาณ 10 ปีเท่านั้น เราก็เรียนภาษาไทยกับคนไทย ก่อน แล้วมาที่นี่เจอคนไทยได้ยินเสียงคนไทยเป็นยังไง เราคุยกันที่มหาวิทยาลัยใช้แต่ภาษาเขียน ภาษาพูดไม่เป็น เด็กสมัยนี้ไม่เหมือนกัน เขาดูหนัง ฟังเพลงเป็น เมื่อก่อนส่งจดหมายทางไปรษณีย์ต้องรอประมาณสองอาทิตย์ ทุกวันนี้เร็วมาก” ดังนั้น สื่อและเทคโนโลยีจึงเป็นความจำเป็นประการหนึ่งในการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาวัฒนธรรมอย่างแท้จริง การออกแบบการเรียนการสอน จึงต้องมีความจำเป็นและสำคัญในการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมได้

4. การวิจัยข้ามวัฒนธรรม เป็นอีกวิธีการหนึ่งในการแสวงหาความรู้เพื่อความเข้าใจ การวิจัยข้ามวัฒนธรรมเป็นการวิจัยเพื่อสร้างความเข้าใจข้ามวัฒนธรรมที่นอกเหนือจากตัวเอง ดังปรากฏในงานวิจัยของ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2560: 1-13) ในเรื่อง “การวิจัยข้ามวัฒนธรรม: ประสบการณ์ภาคสนามในการศึกษาชุมชนชาติพันธุ์” ซึ่งผู้วิจัยได้สะท้อนให้เห็นว่าในการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม การวิจัยจะเป็นกลไกและเครื่องมือหนึ่งในการให้ได้มาซึ่งความรู้ จากข้อมูลที่ปรากฏของศูนย์พม่าศึกษาหรือไทยศึกษาล้วนใช้แนวทางการวิจัยเป็นช่องทางหนึ่งในการแสวงหาความรู้เพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนและข้ามวัฒนธรรม อาทิ ผศ.วิรัช นิยมธรรม กับคณะ ในงานวิจัยหลายเรื่อง อาทิ การเทียบต่างภาษาม่ากับภาษาไทยและการวิเคราะห์ข้อผิดพลาดในการเรียนภาษาม่าเพื่อพัฒนาตำราเรียน (2551) ไทยในการรับรู้และความเข้าใจของประเทศเพื่อนบ้าน กรณีศึกษาตัวบทในตำราเรียนสังคมศึกษาของพม่า ว่าด้วย “ความสัมพันธ์เมียนมาร์-โยดะยา” (2552) มโนทัศน์ทางการเมืองของรัฐพม่าบนพื้นที่สื่อรัฐบาลทหาร (2553) การศึกษาความคิดเห็นของคนพม่าต่อคนไทยและประเทศไทย (2553) ซึ่งผู้เขียนและส่วนงานที่รับผิดชอบ ก็ใช้และดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมในเรื่อง “รูปแบบการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมอาเซียนในกลุ่มประเทศ CLMV สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติประจำปี 2560 ก็ได้ดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับพม่าเป็นอีกหนึ่งกรณีศึกษาก็ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยให้เป็นกลไกหนึ่งหรือเครื่องมือหนึ่งในการแสวงหาความรู้เพื่อให้ได้ซึ่งการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม หรือการที่ศูนย์อาเซียนได้นำนิสิตไปศึกษาในเชิงอาณาบริเวณเมียนมาร์ใน “โครงการยุทธศาสตร์อาเซียนความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนาไทย-เมียนมาร์” ภายใต้แนวทางการวิจัยภาคสนาม ซึ่งก็นับเป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้การวิจัยเพื่อการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 7 ผู้เขียนกับการเก็บข้อมูลวิจัยด้านพหุวัฒนธรรมที่หลากหลายในเมียนมาร์ และนิสิตนานาชาติ
 ภายในมหาวิทยาลัยสงขลเพื่อรองรับการปรับตัวภายใต้ความแตกต่างทางวัฒนธรรม
 ที่มา: ภาพโดยผู้เขียน, 22 มีนาคม 2561

ดังนั้น ในแนวทางการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม จึงเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นประการหนึ่ง ที่ต้องมีการกระตุ้นให้เกิดการปรับตัว จนกระทั่งนำไปสู่การเรียนรู้ที่เหมาะสม ในวิธีการที่หลากหลาย ผ่านการออกแบบการเรียนรู้ ชัด ตรง เหมาะสมภายใต้ความเป็นไปได้ เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาและการออกแบบการศึกษาโดยมีเป้าหมายเพื่อการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมเป็นสำคัญ

บทสรุป

สาระสำคัญของการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมเมียนมาร์ของนักศึกษาไทย นักศึกษาเมียนมาร์ และนักศึกษาในมหาวิทยาลัยสงขลของไทยสิ่งที่สำคัญที่สุดคือการใช้ภาษาเป็นเครื่องมือ ซึ่งในที่นี้หมายถึง ภาษาไทย ภาษาพม่า และภาษาศาสนา รวมไปถึงภาษาทางวัฒนธรรม ที่เป็นลักษณะร่วมกันของไทยและเมียนมาร์ ไทยนับถือพระพุทธศาสนา เถรวาทและส่วนหนึ่งก็ได้รับอิทธิพลทางการศึกษาพระพุทธศาสนาจากประเทศเมียนมาร์มาด้วย เช่น มีหลักฐานการเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาแบบพม่ากรณีของรูปแบบการปฏิบัติในสมัยของพระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร, พ.ศ. 2446-2532) ที่ส่งพระสงฆ์ไทยไปศึกษาแนวปฏิบัติกรรมฐาน “สติปัฏฐาน 4” หรือที่รู้จักและเรียกกันว่า “ยุบหนอ-พองหนอ” รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติศึกษาอย่างแพร่หลายจนกระทั่งปฏิบัติ รวมทั้งบรรจุเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงขลไทย ทำให้แนวปฏิบัติที่มีความเชื่อมโยงกับเมียนมาร์แพร่กระจายจนกระทั่งปัจจุบัน รวมทั้งปัจจุบันหลักสูตรของมหาวิทยาลัยสงขล ยังได้มีการส่งพระไปศึกษากรรมฐานตามหลักสูตร “วิปัสสนาภาวนา” เป้าหมายเพื่อไปศึกษาจากสำนักดั้งเดิม เช่น สำนักมหาสีสะยาตอ ในย่างกุ้ง (Mahasi Sasana Yeiktha Meditation Centre) หรือ สำนักของสยาตอ ภัททันตะ วิโรจนะ ณ วัดจุกเตาอู กัมมัฏฐาน ทำชีเหล็ก รัฐฉาน ในเมียนมาร์ เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงภาษาศาสนามีความสำคัญต่อการเชื่อมโยงเป็นวัฒนธรรมร่วมระหว่างไทยพม่า ดังปรากฏในงานของ พระราชปริยัติกวี (2560: 1-20) ในเรื่อง “กรรมฐานในพระพุทธศาสนา: บทเรียนจากมหาสติปัฏฐานสูตรและคตินิยมในสังคมไทย” ที่สะท้อนความเชื่อมโยงไทยเมียนมาร์ โดยศาสนาและวิถีปฏิบัติได้กลายเป็นกลไกที่สำคัญระหว่างกันไปในตัวด้วยกัน ดังนั้น ภาษาไทยที่ศูนย์ไทยศึกษาจัดการศึกษาเพื่อให้นักศึกษาเมียนมาร์ได้รู้และศึกษาเกี่ยวกับประเทศไทย ภาษาไทย หรือศูนย์พม่าศึกษาของมหาวิทยาลัยนเรศวร ที่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้าน ภาษาไทยพม่าและวิถีวัฒนธรรมพม่าเพื่ออาชีพ เพื่องานและการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญ ในส่วนของมหาวิทยาลัยสงขลก็ได้จัดการศึกษาโดยใช้ภาษาศาสนา และวัฒนธรรมเป็นกลไกร่วม

ระหว่างประเทศไทย พระเมียนมาร์ ได้เรียนรู้ปรับตัวอยู่ร่วมกันให้เป็นวิถีวัฒนธรรมทางศาสนาเกิดกลไกขับเคลื่อนสังคมในองค์กรรวมของประชาคมชาวพุทธร่วมกันได้ในอนาคตต่อไป

บรรณานุกรม

- กมลทิพย์ พลบุตร. (2556). แนวทางการสอน การเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม แก่นักศึกษาไทยที่เรียนภาษาญี่ปุ่นในฐานะภาษาต่างประเทศ. วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์. 15 (2): 1-20.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). สถิติแรงงานข้ามชาติ. สืบค้นจาก https://www.m-society.go.th/article_attach/18712/20429.pdf.
- ชลทิศ ทิพย์ธารา. (2558). อาเซียนตลาดเดียวในบริบทของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: บทวิเคราะห์ทางกฎหมายว่าด้วยการเปิดเสรีการค้าระหว่างไทยกับกัมพูชา ลาว เมียนมาร์ และเวียดนาม. วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์. 9(1): 406-413.
- ตติยาพร จารุมณีรัตน์. (2555). ASEAN: การบูรณาการการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านหลักสูตรการท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจ ภูมิภาคศึกษาประเทศสิงคโปร์. วารสารการบริการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 7(2): 69-85.
- ทองทิพย์ พูลลาภ. (2559). ความต้องการล่ามในตลาดแรงงานไทย: การศึกษาประกาศรับสมัครงานออนไลน์. วารสารอักษรศาสตร์. Vol 45(2): 263-303.
- พรพิมล ตรีโชติ. (2542). ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า. กทม. สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.
- พระราชปริยัติกวี. (2560). กรรณฐานในพระพุทธศาสนา: บทเรียนจากมหาสติปัญญาฐานสูตรและความนิยมในสังคมไทย. มหาคุฬาริชาการ. 4(2): 1-20.
- ยุวดี สุปิยะ และวนิดา พลเดช. (2557). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อแนวโน้มการตัดสินใจไปปฏิบัติหน้าที่ของวิศวกรการสื่อสารโทรคมนาคมในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์. วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทร์วิโรฒ. 5(2): 78-96.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2560). การวิจัยข้ามวัฒนธรรม: ประสบการณ์ภาคสนามในการศึกษาชุมชนชาติพันธุ์. เอกสารประกอบการเสวนาเรื่อง “การวิจัยข้ามวัฒนธรรม”. ในการประชุมวิชาการวัฒนธรรมแห่งชาติครั้งที่ 7 วันที่ 3 สิงหาคม 2560 ณ โรงแรมดิเอ็มเมอรัลด์ กรุงเทพฯ หน้า 1-13. สืบค้นจาก http://www.culture.go.th/culture_th/images/akasit/170860.pdf
- สมสกุล เบาเนต วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ (2560). การจัดการแรงงานต่างด้าวของสถานประกอบการแปรรูปอาหารทะเลใน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร. Veridian e-Journal ฉบับภาษาไทย สาขา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ และฉบับ International Humanities, Social Sciences and arts. 10(1): 1376-1393.
- สุรางค์รัตน์ แสงศรี. (2558). เปิดมุมมองด้านวัฒนธรรมและสินค้าของเมียนมาร์สู่ตลาด AEC. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. 2(1): 73-88.
- ศศิธรา วิไลรัตน์ และภูมิพัฒน์ มิ่งมาลัยรักษ์. (2558). การเตรียมความพร้อมของผู้ประกอบการนำเที่ยวจังหวัดเชียงรายต่อโซ่อุปทานการท่องเที่ยวไปยังสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. 10(2): 43-61.
- หม่องทินอ่อง-Maung Htin Aung. (2013). ประวัติศาสตร์พม่า: A History of Burma. ผู้แปล เพ็ชร์สุมิตร. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.

Khin May Aung. (2015). **Historical Perspective on Mon Settlements in Myanmar. International Conference on Burma/Myanmar Studies Burma/Myanmar in Transition: Connectivity, Changes and Challenges University Academic Service Centre (UNISERV).** Chiang Mai University, Thailand, 24-25 July 2015.

สัมภาษณ์

ผศ.วิรัช นิยมธรรม (รท.) ผู้อำนวยการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภาษาเมียนมาร์) มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก. สัมภาษณ์เมื่อ 11 ตุลาคม 2560.

ผศ.อรนุช นิยมธรรม (อาจารย์ประจำหลักสูตรพม่าศึกษา) มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก. สัมภาษณ์เมื่อ 11 ตุลาคม 2560.

ประสิทธิ์ ทูหน่าย วิน (นักศึกษาหลักสูตรพม่าศึกษา) มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก. สัมภาษณ์เมื่อ 11 ตุลาคม 2560.

ณัชชา สุวรรณเสรี (นักศึกษาหลักสูตรพม่าศึกษา) มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก. สัมภาษณ์เมื่อ 11 ตุลาคม 2560

วิภาดา คงสืบ (นักศึกษาหลักสูตรพม่าศึกษา) มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก. สัมภาษณ์เมื่อ 11 ตุลาคม 2560

ว่าที่ ร.ต.วรวพจน์ วิเศษศิริ (นักศึกษาปริญญาเอกด้านอาเซียนศึกษา) มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก. สัมภาษณ์เมื่อ 11 ตุลาคม 2560

สุภาพร สิงห์ทอง (นักศึกษาหลักสูตรพม่าศึกษา) มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก. สัมภาษณ์เมื่อ 11 ตุลาคม 2560

Susu Khin (อาจารย์บัวหลวง) YUFL (Yangoon University of Foreign Language) สาขาไทยศึกษา (Thai Studies) มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก. สัมภาษณ์เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2560.

Thet Su Man (อาจารย์ช่อฟ้า) YUFL (Yangoon University of Foreign Language) สาขาไทยศึกษา (Thai Studies) มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก. สัมภาษณ์เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2560.

Su su Tin, (น้องมะพร้าว-นักศึกษาไทยศึกษาสถาบัน YUFL) มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก. สัมภาษณ์เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2560.

Aung Thu Htet, (น้องใบพลู-นักศึกษาไทยศึกษาสถาบัน YUFL) มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก. สัมภาษณ์เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2560.

Aung Naing Wann, (น้องชัชชนะ-นักศึกษาไทยศึกษาสถาบัน YUFL) มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก. สัมภาษณ์เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2560.

Thet Sun Mon (น้องปัญญา-นักศึกษาไทยศึกษาสถาบัน YUFL) มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก. สัมภาษณ์เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2560.